

Список литературы: 1. Бердяев И.А. Смысл истории. М., 1990. 2. Древние цивилизации / Ред. Г.М. Бонгард-Левин. М., 1989. 3. Дьяконов И.М. Пути истории. От древнейшего человека до наших дней. М., 1994. 4. Назаретян А.П. «Мораль бронзы» и «мораль стали». Загадка осевой революции. // *Философские науки* 2007, № 12, С. 5–26. 5. Шендрик А.И. Социология культуры. М.: 2005. – 495 с.

*Мовчан Я.О.
м. Харків, Україна*

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ У ПРАЦЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ВЧЕНИХ

Питання психологічного забезпечення професійної діяльності в останнє десятиріччя поставало досить часто і зараз залишається дуже важливим. В умовах кожної професійної діяльності міститься дуже багато психологічних факторів і особистість фахівця постійно підлягає їхнім впливам. Тому потреба психологічного забезпечення обумовлюється залежністю від нього стану працівника як професіонала, так і просто його особистості.

Дослідженням проблеми психологічного забезпечення діяльності займалися чимало вчених (А.В. Петровський, К.К. Платонов, С.Д. Максименко, М.С. Корольчук, В.І. Алещенко, Р.А. Калениченко, В.А. Чайковський, Г.О. Горбань, В.В. Ягупов, В.В. Говоруха, В. Розов, Л.І. Казміренко та багато інших).

Ми згодні з твердженням Горбаня Г.О., що «психологізація простору життєдіяльності особистості й включення до неї психолога характеризується такими його діями, як психологічний супровід або психологічне забезпечення» [1, с. 41–42]. І він дає таке визначення психологічному забезпеченню: «це сукупність заходів, спрямованих на створення умов, які сприяють адекватному здійсненню особистості у просторі її життєдіяльності, безпечному й гармонійному її розвитку, запобіганню руйнуванню соціальних норм і контактів» [1, с. 45]

Вчений Корольчук М.С. визначає психологічне забезпечення як «комплекс заходів та засобів впливу на психіку особи з метою формування, підтримання та відновлення оптимальної працездатності в щоденних та екстремальних умовах». Він підкреслює, що «ПЗПД більш розвинене і втілене в Збройних Силах України, оскільки там існує реальна потреба в ефективній та безпечній діяльності, яка пов'язана із впливом комплексу умов професійної діяльності, яка зазвичай визначається як екстремальна».

ПЗПД має певні принципи, які вказав М.С. Корольчук. Це комплексність, безперервність, адекватність, насиченість, інтенсивність їх застосування. Основна мета ПЗПД це формування, підтримка та відновлення оптимальної працездатності фахівців. І система ПЗПД включає:

- «заходи та засоби, які застосовують під час діяльності: психологічну діагностику, психологічну допомогу, психологічний супровід професійної діяльності;

- заходи і засоби, котрі можуть застосовуватися ще до початку діяльності: професійний відбір, психологічну підготовку, психологічну боротьбу (впливи), інженерно-психологічні аспекти комплектування робочого місця та створення умов придатності для життєдіяльності» [2].

Також на ряду з психологічним забезпеченням М.С. Корольчук та В.М. Крайнюк виділяють поняття соціально-психологічного забезпечення. Вони розглядають його у багатьох контекстах: у адаптаційному процесі, при атестації персоналу, яка розглядається як компонент соціально-психологічного забезпечення професійної діяльно-

сті, у сімейному консультування, психологічне забезпечення переговорного процесу, особливості забезпечення діяльності в екстремальних умовах, соціально-психологічні заходи збереження працездатності, психологічне забезпечення спортивної діяльності [3].

Також у сучасній українській науці існує термін, схожий з психологічним забезпеченням – це морально-психологічне забезпечення. Воно розповсюджене у воєнній сфері. Дослідник Ягупов В.В. визначає його як це систему заходів, спрямованих на формування й підтримання високого морального духу армії, *морально-психологічного стану* й дисципліни *особового складу*, згуртування військових колективів і протидію *інформаційно-психологічному впливу* противника [4].

Дослідники Говєруха В.В. та Іллюк О.О. називають морально-психологічне забезпечення комплексом узгоджених за цілями, часом, послідовністю та засобами заходів, що здійснюються командирами, органами виховної роботи, службами для досягнення високого морального духу особового складу, який забезпечує успішне виконання ними службово-виховних завдань. Також вони виділяють і окремо психологічне забезпечення, яке містить у собі комплекс заходів для підтримання та відновлення в особового складу психологічних якостей, які забезпечують високу психологічну стійкість військовослужбовців, готовність виконувати бойові завдання за будь-яких умов» [5].

Вчений В.В. Журавльов під морально-психологічним забезпеченням службової діяльності розуміє новий вид забезпечення, який інтегрує всі основні види і способи організованого впливу на психіку службовців при проведенні заходів, які спрямовані на підтримку їх готовності виконувати завдання [6].

В. Розов називає психологічне забезпечення системою соціально-психологічних, психологічних і психофізіологічних заходів, спрямованих на оцінку і прогнозування адаптації, індивідуальної і групової надійності, безпеки діяльності в екстремальних ситуаціях, психопрофілактику і психокорекцію неадаптивних психічних і психофізіологічних станів з метою оптимального використання індивідуальних адаптивних ресурсів і здібностей для підвищення ефективності діяльності, збереження і відновлення психічного й соматичного здоров'я [7].

Дослідники Казміренко Л.І., Андросюк В.Г., Абрамян В.Ц. виділили свою програму забезпечення працівників міліції при проведенні масових заходів: профілактичні заходи, попередні заходи, безпосередні заходи. У межах попередньої та безпосередньої підготовки передбачається необхідність реалізації такого психологічного змісту: когнітивна частина; емоційна (мотиваційно-регуляторна) частина; конативна (дійово-практична) частина [8].

Дослідниця Лебедева С.Ю. займалася проблемою психологічного забезпечення професійної і функціональної надійності фахівців снайперських груп. Вона аналізувала соціально-психологічні детермінанти, що впливають на рівень професійної і функціональної надійності та розробила систему психологічного забезпечення, яка була направлена на підвищення ефективності спеціалістів та збільшення їхнього професійного розвитку за рахунок розвитку та оптимізації особистісних психологічних ресурсів [9].

На думку Чайковського В.А. психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності підрозділів кримінальної міліції передбачає комплекс організаційних, психологічних, правових заходів, який передбачає використання спеціальних психологічних знань, методів і прийомів психологічного впливу, спрямованих на вдосконалення роботи з персоналом та підвищення якості і оптимізацію оперативно-службової діяльності даних підрозділів. Визначення оптимальної організаційної структури психологічного забезпечення передбачає використання шести базових управлінських функцій: аналіз, прогнозування, планування, організація, регулювання, контроль [10].

А.П. Москаленко, який займався психологічним забезпеченням професійного відбору до ВНЗ системи МВС України, зробив акцент на індивідуально-психологічних особливостях спеціаліста, обґрунтував структуру системи професійно значущих якостей працівника та розробив методику комплексної оцінки рівня розвитку професійно значущих якостей [11].

Воробйова І.Ю. вкладає у психологічне забезпечення такі процедури як визначення системи соціально-психологічних індикаторів діагностики умов праці, визначення професійно значущих психологічних якостей працівників та тренінг професійної підготовки [12].

Вчена Боделан О.Р. займалася психологічним забезпеченням адаптації дітей до навчальної діяльності. Нею досліджувався вплив мотиваційних, емоційно-вольових, інтелектуальних і комунікативних факторів на процес адаптації [13].

Таким чином, проаналізувавши основні праці українських вчених щодо психологічного забезпечення, ми робимо висновок, що це питання та задача здебільшого розповсюджена у військовій сфері та у системі ОВС. Це можна пояснити тим, що саме у цих областях від ефективності, безпеки діяльності, психологічних факторів та багато іншого залежать життя людей. Також вчені поряд з визначенням «психологічне забезпечення» виділяють «морально-психологічне» та «соціально-психологічне». Розглянувши на які компоненти психологічного забезпечення українські дослідники роблять акценти, ми робимо висновок, що ця проблема важлива у будь-якій професійній сфері і вважаємо за потрібне продовжити дослідження цього питання у роботах вчених зарубіжних країн.

Список літератури: 1. Горбань Г.О. Особливості застосування різних форм психологічної практики в управлінні / Г.О. Горбань // Вісник ХНПУ Сковороди. Психологія. – 2012. – випуск 44, частина 1. – С. 41–42, С. 45. 2. Корольчук М.С. Психологія: схеми, опорні конспекти, методики: навч. посіб [для студентів ВНЗ] / Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Марченко В.М. – К.: Ніка-центр, 2005. – 320 с. 3. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб. [для студентів вищих навчальних закладів] / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К.: Ніка-центр, 2006. – 580 с. 4. Ягунов В.В. Морально-психологічне забезпечення / Ягунов В.В. – К.: 2002. – 349 с. 5. Говоруха В.В., Іллюк О.О. Морально-психологічне забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України: навч. посіб. / В.В. Говоруха, О.О. Іллюк. – Х.: Військ. інститут ВВ МВС України, 2002. – 280 с. 6. Журавльов В.В. Морально-психологічне забезпечення несення служби прикордонними нарядами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 20.02.02 «Військова педагогіка та психологія» / В.В. Журавльов. – Хмельницький, 2001. – 18 с. 7. Психологічне забезпечення діяльності в екстремальних ситуаціях [електронний ресурс] / В. Розов. – Режим доступу: politik.org.ua. 8. Казміренко Л.І. Психологічне забезпечення діяльності працівників міліції під час проведення масових спортивних заходів: навч. посібник / Л.І. Казміренко, В.Г. Андросюк, В.Ц. Абрамян. – Чернівці: 2010. – 64 с. 9. Лебедева С.Ю. Психологічне забезпечення професійної та функціональної надійності фахівців снайперських груп спеціальних підрозділів МВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / С.Ю. Лебедева. – Харків, 2005. – 31 с. 10. Чайковський В.А. Психологічне забезпечення діяльності підрозділів кримінальної міліції органів внутрішніх справ України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / В.А. Чайковський. – Київ, 2010. – 16 с. 11. Москаленко А.П. Психологічне забезпечення професійного відбору до вищих навчальних закладів системи МВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

психол. наук: спец. 19.00.03 «Психология труда; инженерная психология» / А.П. Москаленко. – Харьков, 2002. – 29 с. 12. Воробйова І.Ю. Психологічне забезпечення діяльності працівників ОВС в умовах вияву соціально небезпечної поведінки натовпу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.06 «Юридична психологія» / І.Ю. Воробйова. – Київ, 1999. – 20 с. 13. Боделан О.Р. Психологічне забезпечення адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / О.Р. Боделан. – Одеса, 2000. – 24 с.

*Москалев Б.Г., Москалева Н.П.
г. Харьков, Украина*

БОЛЬШЕВИСТСКАЯ РЕФОРМА ВЫСШЕЙ С.Х. ШКОЛЫ: ПРОШЛОЕ И НАСТОЯЩЕЕ

Современные проблемы модернизации образования в России и Украине, связанные с реформированием экономики и вхождением этих стран в Европейское образовательное пространство, заставляют еще раз обратиться к истокам советской образовательной системы, созданной большевиками в ходе реформы высшей школы в конце 1920-х–1930-е гг. Это позволяет сравнить и оценить прошлые и нынешние реформы, лучше понять их актуальность и значимость для нынешнего этапа развития наших стран. Мы ограничимся рамками высшего с.х. образования, которое всегда имело особое значение как для России, так и для Украины и еще в дореволюционные времена основывалось на собственных научных и национальных традициях, но в то же время было тесно связано и во многом следовало немецкой (европейской) образовательной модели. Для нее были характерны классические, универсальные знания, глубокая теоретическая и научная подготовка. Практически для всех преподавателей с.х. высших учебных заведений, претендовавших на звание профессора, было обязательным посещение Германии и знакомство с достижениями науки, образования, с.х. и промышленным производством. Например, проф. А.А. Алов (в прошлом директор Харьковского с.х.института, известный специалист в области механизации с.х.) 9 раз ежегодно бывал в командировках в высших учебных заведениях Германии и Австро-Венгрии, слушал там лекции известных немецких профессоров, знакомился с организацией учебного процесса в с.х. школах и университетах этих стран, досконально изучал производство на заводах с.х. машиностроения Ланца, Эккерта, Вольфа, Мейера, Эбергарда и др. Поэтому, когда в конце 1920-х гг. большевики поставили вопрос о путях развития высшего с.х. образования он, как и многие профессора с.х. института (будучи уже не директором, а заведующим кафедрой), выступал за дальнейшую универсализацию высшего образования (по европейскому образцу), поддержал дирекцию Харьковского с.х. института, предложившую создать на базе института учебно-научно-исследовательский многопрофильный вуз – Украинскую с.х. академию. Однако эти планы не отвечали идеям большевистской образовательной реформы. Для того, чтобы резко увеличить выпуск специалистов, большевики планировали перейти к ведомственному подчинению вузов и их дроблению на узкоспециализированные однофакультетные институты. Поставив стратегическую задачу – создание крупного механизированного с.х. производства по образцу ряда американских хозяйств и избрав американскую модель технической модернизации сельского хозяйства, большевики обратились и к американской образовательной модели.